

Ympäristötaidekasvatusvihko
lapsen ja aikuisen yhteisiin hetkiin
Kati Isojärvi

<i>POLKUJA LÄHELLE, POLKUJA MAAHAN.....</i>	<i>3</i>
<i>TAUSTAA.....</i>	<i>4</i>
<i>COMMON WORLDS PEDAGOGIES.....</i>	<i>5</i>
<i>LÄHDETÄÄN JO POLUILLE!.....</i>	<i>8</i>
<i>POLKUJA.....</i>	<i>10</i>
Talon ympäri	10
Arkisella polulla.....	11
Polku "luonnon leikkipuistoon".....	12
<i>TEEMAT, siis MITEN poluille mennään?.....</i>	<i>13</i>
<i>ENTÄ JOS ESIIN LUIKERTEE KÄÄRME?.....</i>	<i>15</i>
<i>POLUN JÄLKEEN.....</i>	<i>16</i>
<i>ENTÄ SITTEEN?.....</i>	<i>17</i>
<i>Lähteet & inspiraatio.....</i>	<i>18</i>

POLKUJA LÄHELLE, POLKUJA MAAHAN

Yhteistä maailmointia lapsen kanssa lähiympäristössä havaiten, kokien & eläen

Tämä vihkonen on suunnattu pieneksi ympäristötaidekasvatus-vihkoseksi aikuisen ja lapsen yhteisiin hetkiin omissa lähiympäristöissään. Lähiympäristöt voivat vaihdella kotitalon pihapiiristä kesämökille, lähimetsästä urbaaneihin lähimaisemiin. Tarkoitus on kulkea niissä rennon säännöllisesti, jotta yhdessä kulkemisesta ja ihmettelystä muodostuisi tuttu tapa ja ympäristössä tapahtuvia muutoksia on mahdollista havaita.

Vihkon kohderyhmä on erityisesti alle kouluikäinen lapsi ja tämän (joku) oma aikuinen. Tämä materiaali on koottu aikuiselle tutustuttavaksi ja inspiraatioksi. Vihkon sisältämät ehdotukset pyrkivät olemaan sellaisia, että ne on helppo muistaa ja niitä voi soveltaa. Polulle ei siis tarvitse lähteä vihko mukana ja mieli ohjeissa. Tämä materiaali on pikemminkin **inspiraatio ja impulssi**, joka voi elää tilanteen mukaan. Materiaalia voi soveltaa myös kouluikäisten lasten kanssa sekä lapsiryhmille.

Lähiympäristö voi vaihdella kodista vaikkapa mökille tai mummolaan tai täysin kaupunkimaisemaan. Edellytys on kuitenkin se, että siellä on **muutakin elävää kuin lajitoverit**.

Vihkosessa on ihmistä laajempi yhteisen maailmoinnin näkökulma. Se pyrkii antamaan **impulsseja yhteyden luomiseen ja vuorovaikutukseen**, joka on enemmän kuin ihmisen sanoittama ja käsittämä.

TAUSTAA

Keväällä 2025 keskustelut ystävien kanssa ajautuivat maailman tilanteen ja rankan arjen päivittelyyn. Olen itse kolmen lapsen äiti ja varsinkin perheellisten ystävien kanssa maailmantuska yhdistyy vanhemmuuden ja kasvattajuuden pohdintoihin. Ajanpuute, rankkuus ja epävarmuus tuntuu vaivaavan yhtä jos toista aikuista. Mihin maailmaan me lapsiamme kasvatamme? Miten kasvatat lastani, teenkö väärin, teenkö oikein? Miten riitän, kun kaikki ympärilläni ruokkii riittämättömyyden tunnetta? Usein keskustelut koskettavat jatkuvaa syyllisyyden tuntoa, mutta usein myös sitä, että emme halua kasvattaa lapsiamme syyllisyyteen.

Keväällä vedin muotoilijaystäväni kanssa aikuisen ja lapsen yhteistä kurssia, johon myös omat lapsemme osallistuivat. Kurssi osoittautui tärkeäksi sekä kurssilaisille että meille ohjaajille. Oman aikuisen kanssa vietetyt lauantaihetket olivat silminnähden tärkeitä lapsille. Omista viikon kiireistään toipuvat ja osin vielä niissä olevat aikuiset rauhoittuvat yhteisen tekemisen äärellä. Olimme etukäteen päättäneet, että ohjaus tapahtui lähinnä lyhyillä ohjeistuksilla ja tekemisen varrella, mitä yhteisopettajuus edesauttoi. Huomasimme, että oli tärkeää olla myös vertainen vanhempi kurssilaisten kanssa ja olla mukana tekemässä harjoituksia. Halusimme tietoisesti murtaa varsin tyypillistä pientenkin lasten harrastamisen mallia, jossa vain lapsi harrastaa, vaikka aikuinen on mukana. Mallia, jossa lapsi tekee ja aikuinen katsoo vieressä, tekee töitä tai selailee puhelinta. Kaikki osallistuneet aikuiset kertoivat saaneensa kaivattua taidekipinää ja ikään kuin "omaa aikaa", vaikka olivat koko ajan vahvasti vuorovaikutuksessa ja yhdessä toisten kanssa.

Tärkeä motivaatio tämän materiaalin kokoamiseen on siis aikuisen ja lapsen lähisuhteen ja -yhteyden vaaliminen ja sen yhdistäminen laajempiin yhteyksiin. Lisäksi materiaali yrittää keskustella aikuisen kasvatuksellistenkin pohdintojen kanssa, joissa tämänhetkinen maailma lähellä ja kaukana herättää epävarmuutta ja riittämättömyyttä. Materiaali perustuu ajatukseen, että me osallistumme maailman tekemiseen joka hetki ja kasvamme maailmassa yhdessä.

COMMON WORLDS PEDAGOGIES

Vihkosessa on ihmistä laajempi yhteisen maailmoinnin näkökulma. Se pyrkii antamaan impulsseja yhteyksien luomiseen, joka on enemmän kuin ihmisen sanoittama ja käsittämä vaan ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa oleva. Ajatuksena ei siis ole oppia maailmasta vaan **oppia maailman kanssa** (esim. Taylor 2021). Materiaalini on kehitelty Common Worlds-tutkijakollektiivin julkaisujen inspiroimana.

Common Worlds Pedagogies voisi kääntyä suomeksi monella tapaa. Sen voisi kääntää yhteisen tai jaetun maailman pedagogiikoiksi, toisaalta käännöksessä voisi painottaa monilajisuuden näkökulmaa. Nämä pedagogiikat eivät tarjoa pedagogisia malleja tai tiettyä pedagogiikkaa vaan ehdottavat pikemminkin paradigman muutosta, joka ylittää humanistisen ajatuksen ympäristöstä vain ihmisen huolenpidon kohteena sekä toisaalta oppijan ja opetettavan välisestä suhteesta. Lapsuus ja oppiminen nähdään liittyvän monilajisiin ja toisiinsa kietoutuneisiin elinympäristöihin. Elämämme aika ja maailman sekä sen eliöstön haavoittuvuus vaatii kokonaisvaltaista asenteiden ja toimintatapojen muutosta.

Common Worlds -pedagogiikkojen piirteitä:

- Painotus ja avoimuus tosielämän kohtaamisiin tiettyjen menetelmien sijaan. Painopiste ei siis ole tietynlaisten tehtävien tekemisessä vaan kohtaamisessa itsessään.
- Pyrkimys uteliaiden, luovien ja yhteistoiminnallisten tilanteiden luomiseen meitä ympäröivien moninaisten maailmojen kanssa.
- Pyrkimys välttää ulkokohtaista maailmasta opettamista ja siitä erottautumista.
- Kiinnostus suhteisiin, kokonaisuuksiin ja voimiin enemmän kuin ihmisen kehittämiin teorioihin.
- Yhteinen ja yhteistoiminnallinen orientaatio.

- Ekologinen näkökulma maailmaan, joka vastustaa erotteluja esim. subjekti ja objekti tai luonto ja kulttuuri, mitkä erottavat ihmisen maailmasta, jota he tutkivat.
- Paikallisten ekologisten haasteiden kohtaaminen lähiympäristössä toimiessa sekä niiden kautta mahdollisuus käsitellä myös laajempia globaaleja ekologisia kysymyksiä.
- Yhteisestä hyvästä välittäminen ja yritys etsiä keinoja, kuinka voisimme elää hyvin yhdessä erilaisuuksiemme kanssa, ihmisten välisissä ja ihmistä suuremmissa kokonaisuuksissa.
- Eivät painotu yksilöllisyyteen tai kilpailuun.

(Taylor 2021)

Tämä materiaali tunnustelee siis posthumanistista näkökulmaa lapsuuteen. Maailmassa välittömästi oleva lapsi on osa monilajisia ja materiaalisia verkostoja.

Pedagogiikkoihin liittyvä *Common world composition* -ajattelu korostaa, että ihmisten ja ei-inhimillisten toimijoiden yhteiselämä on **jatkuvaa koostumista**. Tämä mahdollistaa kokeelliset ja leikilliset prosessit, jossa monilajisuus, faktat & fiktiot, taide ja tiede kietoutuvat yhteen. Epämääräisyys näyttäytyy mahdollisuutena luovaan vuorovaikutteiseen oppimiseen, joka on representaatiota suoremassa suhteessa todellisuuteen (Trafí-Prats 2017). Lapsen tapa sekoittaa faktaa ja fiktiota keskenään voikin näyttäytyä mahdollisuutena muodostaa maailmaa, eikä lapsellisuutena tai epätotena, josta pitää kasvaa pois.

Materiaalini lähtee siis ajatuksesta, että lapset ovat välittömästi maailmassa, kehollisesti ja kokemuksellisesti. Aikuisen maailmasuhde on monimutkaisempi, mutta kummankaan suhde ei ole "oikeampi" tai "aidompi".

Käytännön ehdotusteni peruslähtökohta on se, että aikuisen ja lapsen vuorovaikutus pyrkii olemaan tasaveroista ja näissä tilanteissa aikuinen ei pyri opettajuuteen. Aikuisuudesta aikuinen ei toisaalta pääse mihinkään, mutta ehdottamani polut ovat kenties mahdollisuuksia harjoitella joustavuutta suhteessa lapseen, ympäristöön ja omaan itseensä.

Lähiympäristö tai -luonto on sekoittunut paikka kaikkea mahdollista, ei pelkästään virkistyspaikka. Esimerkiksi oma pihapiiri voi olla hyvinkin pitkälti rakennettu tai muokattu ihmisen tarpeisiin parkkipaikkoinen, kukkaistutuksineen ja jätehuoltoineen. Silti pihapiiri kuhisee erilaisia eliöitä ja ihmisestä riippumattomia tai yllättäviä ihmisen edesauttamia prosesseja. Sää vaihtelevat, voikukka kasvaa pienimpäänkin rakoon asfaltissa, vesiletkusta tulee muurahaisten reitti, roskakatoksessa vierailee rotta ja linnunruokintapaikalle ilmestyy viirupöllö. Lähiympäristö on arjen tapahtuma- ja läpikulkupaikka, jossa eletään ja koetaan ihmiselämän tunteita ja joskus se aiheuttaa niitä. Omaan pihapiiriin kohdistuva katse voi olla välinpitämätön, ihasteleva tai se voi nähdä kitkettävää ja korjattavaa. Lapsen kanssa pihapiiriin liittyvät käsitykset ja tunteet joskus korostuvat. Näyttäytyykö esimerkiksi ajamaton nurmikko epäsiistinä lasten turvallista kirmailua haittaavana punkkeja kätkevä työmaana, vai monilajisena hyönteisiä houkuttelevana niittynä? Ihmisen lähiympäristö on sitä myös lukuisille muille eliöille ja tapahtumille, joista ihmisen arkinen havaintokyky tavoittaa luultavasti vain hyvin pienen osan.

Materiaalissa yhteistä olemista ja ympäristöstä vaikuttumista ja siihen vaikuttamista pyritään huomaamaan ja näille pyritään altistumaan. Aikuinen tai tämä materiaali ei opeta suhdetta luontoon vaan tarjoaa mahdollisuuksia. Ne perustuvat yhdessä olemiseen ja maailmasuhteen työstämiseen, ei lopputuloksellisesti vaan siihen, että maailmassa ja yhdessä olemisen olisi sujuvampaa ja vastuullisempaa.

LÄHDETÄÄN JO POLUILLE!

Esittelen seuraavaksi **kolme erilaista polkua**, pienemmästä matkasta vähän pidempään.

Polulle voi vain lähteä ja katsoa mitä syntyy. **Mukaan voi ottaa teeman**, jotka esittelen polkuvaihtoehtojen jälkeen. Ensin kuitenkin hieman eväitä matkaan.

Yhteiset polut eivät ole oppitunteja eivätkä suorituksia. Polkuja ei tarvitse sanoittaa lapselle niin, että nyt mennään oppimaan poluille. Aikuinen järjestää tilanteen ja ehkä antaa jotain impulsseja. Ei ole tarkoitus, että aikuinen tuo tietopaketin tai selittää lapselle, miten asiat ovat, vaikuttavat jne. Vaan maailmassa täysin oleva lapsi on aktiivisena toimijana, kokijana, havainnoijana, ajattelijana ja aikuinen kuunnellen vastaa. Aikuinen tarttuu innostuneesti ja kiinnostuneesti lapsen ihmettelyyn ja ruokkii sitä ihmettelemällä ja kokemalla yhdessä.

Poluilla kuljetaan niin, että lapsi kulkee enimmäkseen edellä. Aikuinen ei ole matkanjohtaja vaan kanssakulkija.

Entä jos lapsi ei halua lähteä? Silloin tilanne vaatii aikuiselta samaan aikaan päättäväisyyttä ja joustavuutta. Silloin mennään ehkä vähän lähemmäs ja vaivihkaa. Kokeillaan mennä ovesta ulos ja katsotaan mitä tapahtuu.

Polulle menemisen on tarkoitus olla leppoisa hetki, jossa edetään enimmäkseen lapsen ehdoilla. Voi olla paikallaan ottaa pieni **eväs mukaan** ja evään syönti voi olla oiva hetki pysähtyä muutenkin ihmettelemään. Kun aikaa ja energiaa on vähemmän, voi lähteä lähemmäs. Kun aikaa taas on enemmän, voi lähteä hieman kauemmas. **Tarkoitus on kuitenkin pysyä lähiympäristöissä.**

Poluilla ei ole hyvä olla väkisin ja pienen lapsen maailmassa 15 - 30 minuuttia voi olla pitkä aika. Ja joskus, vaikka olo olisi sellainen, että jotain jää kesken ja täytyy lähteä pois ja ehkä itkettääkin, on hyvä muistaa, että seuraava kerta on aina tulossa.

Sään mukainen vaatetus mahdollistaa levollisemman tunnelman, mutta joskus lyhyemmillä poluilla voi tunnustella sään vaikutuksia kehoon.

POLKUJA

Polkuehdotuksissa on kolme vaihtoehtoa. Ensimmäisessä pyöritään välittömässä omassa lähiympäristössä, toisessa tartutaan hetkeen, kun mennään asioille ja kolmannessa lähdetään hieman kauemmas löytämään oma "luonnon leikkipuisto".

Talon ympäri

Matalin kynnyks on lähteä talon ympäri kierrokselle. Talo voi olla kotitalo tai muu tuttu talo, jossa olette usein.

Miten talon ympäri pääsee kulkemaan? Onko reitti tuttu vai voitteko kulkea toisenlaista reittiä? Minkälaisiin naapureihin törmäätte? Kaikenlaisia- ja lajisia naapureita voi vaikka laskea ja pohtia, ketkä/mitkä kaikki oikeastaan ovat naapureita? Missä he/ne asuvat ja mitä tekevät?

Tämä polku sopii esimerkiksi tilanteisiin, joissa ei tee mieli lähteä mihinkään ja silti täytyisi ulkoilla.

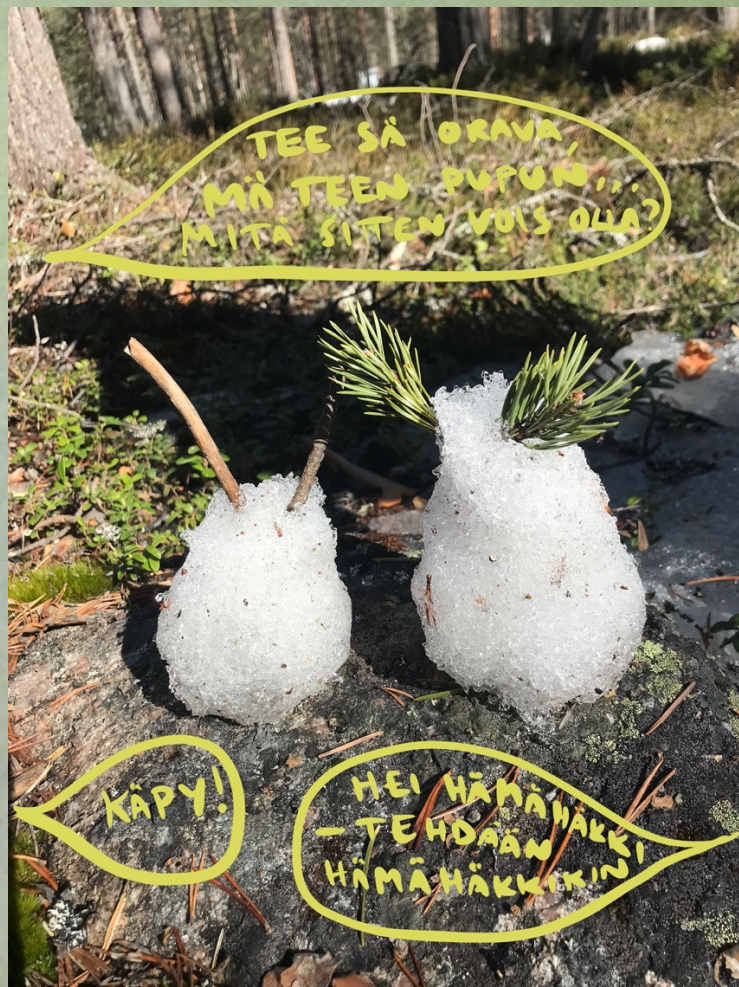

Arkisella polulla

Arkielämään liittyy monenlaisia reittejä. Mitä tapahtuu, jos tutun reitin kulkee hitaammin tai toisin kuin yleensä. Vaikka päämäärä olisikin lähikauppa, voi matkalla törmätä kehen/mihin vain tai löytää jotain uutta.

Tämä polku sopii esimerkiksi tilanteisiin, jossa asioita täytyy lähteä hoitamaan. On käytävä asioilla tai tullaan päiväkodista, siirtymä on pakollinen tai puolipakollinen ja sen voi tehdä myös kävellen.

Tämä polku vaatiikin **tarttumista hetkeen** ja tunnustelua, ehtisikö nyt vähän pysähdellä ja kulkea hitaammin.

Polku "luonnon leikkipuistoon"

Kun aikaa on enemmän, voi lähteä vähän pidemmälle polulle. Mikä voisi olla kiinnostava paikka jossain kävelymatkan päässä? Sellainen, jonne jaksaa yhdessä kävellä ja sieltä jaksaa kävellä poisikin. Ehkä se on tuttu paikka tai ehkä kokeillette jotain uutta paikkaa? Se voi olla valmis leikkipuisto tai sen vieressä tai joku paikka, jossa on jotain jännää.

Ehkä siellä on jotain rakennettua tai jotain muuta, missä voi leikkiä. "Luonnon leikkipuisto"- nimi tulee korona-ajoilta oman perheeni kävelyiltä lähimetsään. Keskellä metsää sijaitsevilla aukeamilla oli jonkinlainen puuntekopaikka ja mielikuvitusta houkuttelevia kiviä. Luultavasti puuntekopaikka sai kiinnittämään paikkaan huomiota, mutta epäsäännöllisen säännöllinen vierailu paikassa on avannut silmiä näkemään paikassa moninaisia kiviolentoja, luonnonilmiöitä sekä johtanut kohtaamisiin monien eliöiden kanssa. Paikassa on myös kallio, josta kehkeytyy joskus esiintymislava. Hieman piilossa on myös muurahaispesä, jonka kuhinaa ja pysähtymistä olemme seuranneet.

TEEMAT, siis MITEN poluille mennään?

Polulle voi viedä jonkun teeman tai tavan mukaan, vaikka aistit voivat olla avoinna kaikenlaisille tapahtumille ja teema voi muuttua polun varrella.

Teemat auttavat suuntaamaan toimintaa jonkin verran, tuovat puitteita valmistautumiselle ja herättävät aisteja. Ne ovat myös takataskussa aikuiselle, joka alle kouluikäisen kanssa on myös vastuussa mm. turvallisuudesta tai hetkiin, jolloin tuntuu, että "ei keksitäkään mitään" tai kun vuorovaikutuksessa tai päivässä tai *jossakin* on jotain hankalaa. Joskus myös aikuisella voi olla vaikea olla läsnä ja kuunnella. Teemojen on tarkoitus virittää yhteiseen leikkiin, havainnointiin ja omaa olemista laajempaan vuorovaikutukseen.

Suhde maahan on läsnä kaikissa teemoissa, lisäksi voitte itse keksiä omia teemoja!

Teema/tapa suuntaa katsetta ja huomaamista. Lisäksi se voi olla kehollinen tapa suhtautua polulla kohdattuihin elementteihin.

Maassa makaavat

Kivet, kalliit?

Mitä jos itse makaamme maassa?

Maahan pudonneet

Kävyt, kivet...? Entäs roskat?

Miten voimme itse pudota maahan eri tavoin?

Maasta kurkottavat

Versovat kasvit, pienet ja isot kasvajat, sirkkalehdet ja puut, toukat...

Miten ja mihin voisimme kurkotella?

Maasta ponnistavat

Siitepöly, hyönteiset, sammakot...

Miten ja mistä voisimme ponnistaa, ylöspäin, kiveltä kivelle...

Maassa kulkijat

Muurahaiset, luikertelijat

Miten eri tavoin voimme kulkea paikasta toiseen?

Maassa möyrijät

Myyrät, madot...

Miten voimme kurkistaa maan alle?

ENTÄ JOS ESIIN LUIKERTELEE KÄÄRME?

Aikuisen toiminnalla ja reaktiolla on merkitystä, kun ympäristö yllättää. Esimerkiksi kiven kolosta esiin luikerteleva käärme saattaa säikähdyttää. Jotain yököttävää ja ällöttävää saattaa tapahtua. Lapsi saattaa esimerkiksi tappaa muurahaisia, mikä voi tuntua aikuisesta inhottavalta. Aikuisena onkin punnittava ja säädeltävä omaa reaktiotaan. Kannattaako polulla suuttua... kannattaako ruveta luennoimaan... kannattaako yökötellä tai kiljua säikähdyksestä... Ei varmaankaan ole kohtalokasta, jos aikuisellakin joskus "menee tunteisiin", mutta aikuisena tunnekuohuista tullaan myös pois ja niistä voi jutella. Ne voivat olla kiinnostava yhteisen pohdinnan aihe! Miksi käärme sai kirkumaan? Ja kumpi pelästyi enemmän, ihminen vai käärme?

Common worlds-pedagogiikka kannustaa antamaan tilaa lapsen omille eettisille pohdiskeluille. On tärkeää, että aikuinen malttaa antaa lapsen tuntea, harjoitella, kokea ja pohtia itse. Aikuinen ei ole sivuroolissa, mutta ei myöskään pääroolissa opettamassa, miten asiat oikeasti ovat. Jälkikäteen voi ottaa yhdessä selvää tai aikuinen voi kertoa jotain, sillä ei tietoja tarvitse piilotellakaan.

POLUN JÄLKEEN

Polkujen tapahtumia voi pitää yllä arjen lomassa. Aamupalapöydässä voi muistella muurahaisia ja muita kohtaamisia monilajisten naapureiden kanssa. Yhteistä ihmettelyä voi muistellessa vaalia. Yhdessä voidaan ottaa selvää jostakin kummastuttavasta asiasta. Mikä olikaan otus, jonka näimme juoksevan kivien koloissa? Ehkä se olikin lumikko, vaiko sittenkin kärppä? Millaisia eläimiä ne ovat?

Yhteiset piirustushetket ovat keino päästä havaintojen ja kokemusten äärelle. Aikuinen ja lapsi voivat ottaa esimerkiksi ison paperin, johon piirtää polulla kohdattuja asioita, otuksia, kasveja ja mitä muuta? Ehkä mieleen jäi jotain ihmisen tekemää, ehkäpä oudon värinen kivi.

Piirustushetkeen voi lähteä väristä käsin, jos etenkin aikuista jännittää, osuvatko muodot oikeaan. Ei haittaa, jos piirustuksesta tulee jotain uutta ja muuta, kuin poluilla havaittiin. Jotain tärkeää nousee silloin esiin ja maailmointia tapahtuu. Kannustan aikuista osallistumaan piirtämiseen, vaikka tämä "ei osaisi piirtää". On tärkeää, että aikuinen muistaa suhtautua arvostavasti sekä lapsen että omaan tekemiseensä. Oma kädenjälkeä ei tarvitse nolostella vaan voi yhdessä iloita siitä, miten hauskesti polun asiat päätyvätkään paperille!

ENTÄ SITTEEN?

Yksittäisinä kertoina polut sykäyttelevät hieman. Tuloksia en voi luvata. Poluilla ei ehkä ole yhtään kivaa tai poluilla on vaan kivaa, mutta mitä sitten. Väitän silti, että lapsen ja oman aikuisen (oli se sitten kuka läheinen aikuinen tahansa) yhteiset hetket jaetussa lähiympäristössä ovat merkityksellisiä kaikille osapuolille, ihmisistä lähiympäristöön ja jopa mikrobitasolle. Asettuminen yhteiseen yhteyteen ei ehkä suoraan muuta mitään, mutta on palanen, joka ehkä koostaa ja muodostaa jotain.

Suhde ja yhteys ympäristöön ei kehity ilman ympäristöä tai pikemminkin: se kehittyy lähinnä sen ympäristön kanssa, jossa vuorovaikuttaa. Sisätiloissa ja ruutujen välityksellä suhde maailmaan voi jäädä aika yksipuoliseksi ihan jo kehollisestikin ajatellen.

Valmiiksi pureskeltu lasten kuvakulttuuri saa vastapainoa poluilla kuljeskelemalla. Kilpailu lasten huomiosta kiihtyy kouluikään tullessa ja yhteisille poluille löytyy vähemmän tilaa ja niiden eteen voi joutua jopa hieman taistelemaan. Pienen ja itsestään ihmettelevän lapsen kanssa yhteinen kulkeminen on luontevampaa ja arkeen solahtavampaa. Pienen lapsen kanssa kuljeskelemalla rakennettu rytmi ja tapa toimia jää mieleen ja kehoon. Kun menemiseen liittyy toistoa, vapautuu kapasiteettia havaitsemiseen ja kokemiseen, siis siihen, mistä on eniten kyse. Tämä todennäköisesti kantaa kouluikäisenkin lapsen kanssa, sillä hänellä on kehollinen ja kokonaisvaltainen kokemus yhteen virittymisestä lähiympäristöön, mikä taas mahdollisesti säteilee tuleviin vuosiin vastuullisena aikuisena. Pienen lapsen kanssa koetut iloiset ja lämpimät hetket ja pohdinnat voivat rakentaa toiveikkuutta ja yhteyden ja suhteiden kokemista maailmantuskan, epätoivon ja kilpailullisuuden sijaan.

Lähteet & inspiraatio

Taylor, A., Zakharova, T., & Cullen, M. (2021). Common Worlding Pedagogies: Opening Up to Learning with Worlds. *Journal of Childhood Studies*, 74-88.

<https://doi.org/10.18357/jcs464202120425>

Taylor, A. (2017) Beyond stewardship: common world pedagogies for the Anthropocene, *Environmental Education Research*, 23:10, 1448-1461, DOI: 10.1080/13504622.2017.1325452

Taylor, A. & Pacini-Ketchabaw, V. (2015) Learning with children, ants, and worms in the Anthropocene: towards a common world pedagogy of multispecies vulnerability, *Pedagogy, Culture & Society*, 23:4, 507-529, DOI: 10.1080/14681366.2015.1039050

Trafí-Prats, L. (2017) Learning With Children, Trees, and Art: For a Compositionist Visual Art-Based Research, *Studies in Art Education*, 58:4, 325-334, DOI: 10.1080/00393541.2017.1368292

Ylirisku, H., Hohti, R., Mehto, V., & Siquefield-Kangas, R. (2024). Entangling with the landscape: a methodological walking art experiment. *Environmental Education Research*, 31(3), 481-497. <https://doi.org/10.1080/13504622.2024.2370993>